

Prof. dr hab. Bożena Dziemidok – Olszewska

Recenzja rozprawy doktorskiej mgra Damiana Wicherka

pt. „**Weto ustawodawcze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w praktyce politycznej**”,
przygotowanej w Instytucie Nauk o Polityce, Kolegium Nauk Społecznych Uniwersytetu
Rzeszowskiego, pod kierunkiem dr hab. Sabiny Grabowskiej, prof. UR oraz promotora
pomocniczego dra Dominika Szczepańskiego

Recenzja została sporządzona na podstawie uchwały Rady Naukowej Kolegium Nauk
Społecznych Uniwersytetu Rzeszowskiego z dnia 6 lipca 2023 roku.

Temat pracy

Problematyka zawarta w tytule rozprawy mgra Damiana Wicherka to zagadnienie ze
wszech miar zasługujące na naukową eksplorację. Instytucja Prezydenta RP niewątpliwie należy
do najbardziej popularnych w polskim, i nie tylko, systemie politycznym. Jest przedmiotem
szerokich badań naukowych, lecz koncentrują się one głównie na wymiarze konstytucyjno –
prawnym. Zainteresowanie Autora urzędem prezydenta poszło w innym kierunku - podjął i
przeprowadził badania nad praktyką funkcjonowania wykorzystania przez głowę państwa jednego
uprawnienia – weta ustawodawczego. Ukazanie realizacji każdej kompetencji Prezydenta
pozostaje aktualnym i niewyczerpanym tematem dociekań naukowych, ale analiza praktyki
wykorzystania weta ustawodawczego prezydenta zasługuje na szczególne zainteresowanie. Przede
wszystkim dlatego, że – moim zdaniem – jest najbardziej istotnym uprawnieniem umożliwiającym
Prezydentowi RP wpływ na legislację parlamentu, a tym samym na politykę Rady Ministrów.
Oczywiście nie poprzez samo posiadanie tej kompetencji, ale konstytucyjne ustanowienie
kwalifikowanej większości koniecznej do odrzucenia prezydenckiego weta. Tak więc wybór
tematu doktoratu świadczy o umiejętności Autora podjęcia naukowo istotnego przedmiotu badań.

Nie podlega wątpliwości miejsce tematyki badań w ramach dyscypliny Nauki o polityce i
administracji. Temat należy do klasycznej problematyki badań tej dyscypliny. Oprócz przedmiotu
badawczego o usytuowaniu w dyscyplinie świadczy także dobór metod badawczych, język oraz
styl wywodu naukowego. Także zakres merytoryczny i przestrzenny pracy został określony w
sposób prawidłowy. Przyjęta cezura czasowa lat 1997 – 2022 jest logiczna i uzasadniona (Wstęp,
s. 10).

Nie budzi moich zastrzeżeń przyjęty tytuł rozprawy, z użyciem powszechnie
przyjmowanego określenia „weto ustawodawcze Prezydenta RP”. Rozumiem intencje Autora do
prostej i przejrzystej konstrukcji tytułu. Lecz, z uwagi na odmienną powszechnie używaną i
konstytucyjnie określoną nazwę uprawnienia (prawo do przekazania ustawy Sejmowi do
ponownego rozpatrzenia, art. 122 ust. 5 Konstytucji RP), należałoby – moim zdaniem – we

wstępie, w kilku zdaniach, wskazać i uzasadnić tę niejednorodność. Podobnie w tytułach podrozdziałów, Autor używa słowa premier a nie Prezes Rady Ministrów, co także wymagałoby słowa wyjaśnienia.

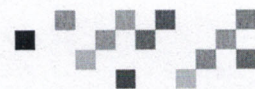
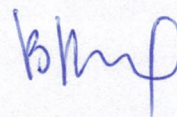
Metodologia badań i źródła rozprawy

Cel, przedmiot, pytania, założenia, hipotezy i metody badawcze zostały przedstawione we wstępie rozprawy. Wskazany poznawczy cel pracy jest „ukazanie genezy kształtowania się tego uprawnienia oraz całościowe przedstawienie aktywności Prezydentów w tym zakresie” (str. 10). Wydaje się, że „przedstawienie aktywności” należałoby rozbudować, choćby o cele wskazane w kolejnych zdaniach, a genezy nie stawiać tak pierwszoplanowo. Wszystkie zadeklarowane cele pracy zostały w pełni osiągnięte. Recenzowana monografia jest najszerszą i najbardziej pogłębioną analizą praktyki weta ustawodawczego Prezydenta RP w dostępnej obecnie literaturze przedmiotu. Autor z pełną powagą i rzetelnością zrealizował cel „całościowego przedstawienia”, uwzględnił wszystkie aspekty i imponderabilia przedmiotu badawczego.

Pewien niedosyt wzbudzają zbyt skromnie postawione hipotezy badawcze, tym bardziej, że druga z nich („najczęściej wykorzystywaną przesłanką do odmowy podpisania ustawy przez prezydentów były błędy formalno – proceduralne, a nie przesłanki o charakterze politycznym”, str. 11) jest stwierdzeniem wynikającym ze statystyki, a nie wstępnym domysłem naukowym. Doskonałym polem do stawiania hipotez wydają się postawione pytania badawcze, choćby to o wpływ weta na nastroje społeczne (pytanie 2, str. 11) czy zastosowanie weta w określonej sytuacji politycznej (pytanie 5 i 6, str. 11).

Niewiele, lecz wystarczająco miejsca mgr Damian Wicherek poświęcił rozważaniom na temat metodologii pracy. We Wstępie na str. 12 rozprawy Doktorant zadeklarował wykorzystanie metody analizy treści aktów prawnych i dokumentów, analizy systemowej, metody porównawczej i metody decyzyjnej. Wszystkie wymienione metody znalazły zastosowanie w przygotowywaniu pracy, adekwatnie do założonych celów i postawionych pytań badawczych.

Chciałabym podkreślić, że powyższe uwagi, dotyczące np. hipotez, tak wyraźnie sformułowałam przede wszystkim w celu ponownej refleksji i ewentualnego poprawienia przed publikacją pracy. Nie mam bowiem wątpliwości, że rozprawa powinna być opublikowana w formie książkowej (aby nie dzielić jej treści), a powyższe metodologiczne spostrzeżenia mogłyby przyczynić się do jej udoskonalenia. Ponadto po lekturze pracy pozostaje wrażenie, że Doktorat zrealizował szersze cele i zweryfikował jeszcze inne hipotezy niż te, zadeklarowane we Wstępie.

Źródła pracy należy określić jako imponujące. Prezentacja wykorzystanych aktów normatywnych, dokumentów, artykułów i monografii naukowych oraz źródeł internetowych zajęła w ramach szeroko pojętej bibliografii około 50 stron. Na szczególną uwagę zasługuje dotarcie do i uwzględnienie w pracy ogromnej liczby tzw. źródeł pierwotnych, jak np. wnioski Prezydentów o ponowne rozpatrzenie ustaw, uzasadnienia do tych wniosków, apele, listy, pisma. Jest to rezultatem solidnej kwerendy przeprowadzonej w Archiwum Prezydenta RP oraz w Archiwum Sejmu RP (Wstęp, str. 11). Ponadto baza źródłowa jest różnorodna, wszechstronna, dobrana adekwatnie do przedmiotu badania. Przegląd publikacji naukowych w ocenianej rozprawie doktorskiej sugeruje, że Doktorant dobrze orientuje się w literaturze przedmiotu, także w zakresie całościowego dorobku na temat urzędu Prezydenta RP i ustroju politycznego Rzeczypospolitej Polskiej. Dokonany przez mgra Damiana Wicherka wybór publikacji świadczy o orientacji na temat dotychczasowego stanu badań i umiejętności wyselekcjonowania pozycji przydatnych dla podjętego tematu badań.

Struktura i wartość merytoryczna rozprawy

Recenzowane opracowanie składa się z pięciu rozdziałów, poprzedzonych wykazem skrótów i merytorycznym wstępem, a zwieńczonych zakończeniem, obszerną częścią zawierającą aneksy, wykazem źródeł i opracowań oraz wykazem tabel. Praca liczy 527 stron, z czego wspomniane aneksy zajęły 39 stron.

We Wstępie Autor przedstawił koncepcję, strukturę i źródła pracy, omówił jej założenia metodologiczne (np. cel, hipotezy, pytania). Krótki, prawie sześciostronicowy Wstęp zawiera wszystkie niezbędne elementy, lecz zostały one przedstawione w sposób zanadto syntetyczny. Natomiast można byłoby dodać ocenę stanu badań nad podjętą problematyką.

Konstrukcja rozdziałów jest prosta i klarowna, zbudowana na podstawie kryterium chronologicznego. Po rozdziale pierwszym, wprowadzającym, następują cztery dotyczące praktyki stosowania weta ustawodawczego przez kolejnych prezydentów. W ramach rozdziałów treść została podzielona według rządów kolejnych Prezesów Rady Ministrów. Każdy rozdział zawiera wprowadzenie oraz podsumowanie. Przyjęta struktura rozprawy wydaje się optymalna. Można mieć pierwsze wrażenie, że jest niewyszukana czy banalna, ale po krótkim namyśle trzeba ją uznać za oczywistą, umożliwiającą należyte rozwiązanie problemu badawczego.

Rozdział pierwszy, teoretyczny – genetyczny, nosi tytuł Urząd Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w Konstytucji z dnia 2 kwietnia 1997 roku w kontekście realizacji weta ustawodawczego. Autor dokonał w nim zręcznego połączenia konstytucyjno – prawnych regulacji urzędu Prezydenta RP z jedną Jego kompetencją – wetem ustawodawczym, a właściwie praktyką wykorzystania weta. W rozdziale zostały więc przedstawione zagadnienia, które można nazwać „obowiązkowymi”, jak pozycja ustrojowa, funkcje i kompetencje Prezydenta RP oraz pojęcie,

BMP

geneza i prawne podstawy weta ustawodawczego Prezydenta. Podkreślić należy, że problematyka dotycząca instytucji Prezydenta RP została zaprezentowana rzeczywiście w kontekście weta ustawodawczego, w narracji widoczne jest nakierowanie na tytułowy przedmiot badawczy.

Rozdział ten nie ma, co zdarza się dość często w tego typu pracach, charakteru podręcznikowego. Analiza poszczególnych elementów, np. uprawnień, została dokonana w sposób autorski i ukierunkowany. Oprócz koniecznych przepisów prawa, Autor zwykle przywołuje opinie (np. str. 36 nt. zbierania podpisów obywateli pod listami poparcia kandydatów czy str. 62 – zgoda prezydenta na mianowanie ministra). Stałym elementem rozdziału jest wskazywanie przykładów funkcjonowania kompetencji w praktyce politycznej. Tekst zawiera szereg uwag polemicznych, cennych pytań (np. str. 39 - niewyłonienie prezydenta w drugiej turze, str. 58 – zakwalifikowanie kompetencji i propozycji ich rozwiązania).

W podrozdziale Podstawy prawne weta ustawodawczego Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Autor rzetelnie przeanalizował: utworzenie (a właściwie odtworzenie) tej kompetencji w Konstytucji RP (ukazując rolę jaką odegrał w tym procesie A. Kwaśniewski); przepisy prawne jej dotyczące, zawarte w Konstytucji i Regulaminie Sejmu, a także procedurę realizacji uprawnienia prezydenta. Zabrakło mi, w tym podrozdziale (str. 74), a także w podsumowaniu (str. 90), wyraźnego wyjaśnienia stanowiska A. Kwaśniewskiego. W podrozdziale o Kancelarii Prezydenta RP enigmatycznie ujęto rolę jaką pełni Kancelaria w realizowaniu tytułowego prezydenckiego uprawnienia, ale prawdopodobnie nie są to informacje podawane publicznie. W podsumowaniu wyartukułowana została (str. 90 – 91) fundamentalna – moim zdaniem – teza o zależności między wykorzystaniem prezydenckiego weta a sytuacją polityczną w państwie (tożsamość opcji politycznych – koabitacja).

Ocena wartości merytorycznej kolejnych czterech rozdziałów zostanie przedstawiona wspólnie, z uwagi na ich jednorodność strukturalną i podobieństwo zawartych w nich rozważań. W rozdziałach od drugiego do piątego przeprowadzona została analiza praktyki stosowania weta ustawodawczego przez Prezydentów RP – Aleksandra Kwaśniewskiego, Lecha Kaczyńskiego, Bronisława Komorowskiego i Andrzeja Dudę. Każdy rozdział rozpoczyna się od wprowadzenia, następnie, w podrozdziałach, analizowane są weta ustawodawcze prezydentów w okresie rządów poszczególnych premierów, rozdziały zwięźczone są podsumowaniami.

Wprowadzenia do poszczególnych rozdziałów zawierają przedstawienie wyboru prezydentów, układu sił politycznych w parlamencie za czasów poszczególnych prezydentów, relacji między prezydentami a premierami, sytuacji politycznej, a także dane statystyczne wykorzystania weta ustawodawczego. Wprowadzenia są skonstruowane według jednolitego planu, co porządkuje narrację i pozwala czytelnikowi „wejść” w lekturę poszczególnych rozdziałów.

Podrozdziały o praktyce stosowania weta ustawodawczego przez prezydentów podczas sprawowania urzędu przez poszczególnych premierów stanowią jądro recenzowanej rozprawy doktorskiej. Tam właśnie została przedstawiona szczegółowa analiza zastosowania poszczególnych wet. Analiza ta ma charakter holistyczny, rzetelny i solidny, przedstawiona

blmp

została w sposób kompetentny i kompletny. W podrozdziałach uwzględnione zostały wszystkie elementy przedmiotu badawczego. Autor zaprezentował m. in.: ustawy, których weto dotyczyło; uzasadnienie weta, opinie i poglądy zarówno polityków, jak i komentatorów; prace sejmowe (także w komisjach) nad prezydenckim wetem; wyniki głosowań. W tekście zawartych jest mnóstwo szczegółowych, i zapomnianych już niekiedy, informacji; wywody i twierdzenia poparte są cytatami dokumentów czy wypowiedzi. Narracja ukazuje obraz funkcjonowania nie tylko jednej procedury, ale różnych instytucji państwa.

W podsumowaniach rozdziałów Autor dokonał syntezy praktyki stosowania weta ustawodawczego przez kolejnych prezydentów. Sformułował wnioski dotyczące rodzajów wetowanych ustaw, argumentacji zastosowania weta, zależności między wetem a polityką rządu, relacji między prezydentem a większością parlamentarno-rządową w sytuacji zagrożenia wetem, itp. Podsumowania zawierają szereg istotnych i interesujących spostrzeżeń (jak choćby te ze stron 221, 349, 421).

W kończącej część merytoryczną Zakończeniu Autor dokonał podsumowania rozważań i przedstawił syntezę swoich ustaleń. Nawiązując do sformułowanych przez siebie hipotez określił wynik ich weryfikacji, odniósł się do pytań badawczych. Na szczególną uwagę zasługują wnioski *de lege ferenda*, dotyczące choćby Regulaminu Sejmu oraz podkreślenie zależności między wykorzystaniem weta a sytuacją polityczną (refleksje na temat realizacji weta w okresie koabitacji i „efektu większościowego”).

Podsumowując tę część recenzji stwierdzam, że wartość merytoryczną rozprawy doktorskiej mgra Damiana Wicherka oceniam bardzo wysoko. Doktorant doskonale poradził sobie zarówno z analizą praktyki politycznej (warstwa politologiczna), jak i analizą norm prawnych, stanowiącą podstawę funkcjonowania instytucji. Autor wykazał się znajomością szerszego pola badawczego, czyli praktyki życia politycznego, co umożliwiło mu wyjaśnianie podjętych działań czy wygłaszanych opinii. Sprawilo to, że część deskryptywna dysertacji ściśle koresponduje z częścią analityczną i eksplanacyjną.

Forma pracy

Formalna strona rozprawy świadczy o opanowaniu przez Doktoranta zasad pisania prac naukowych. Bardzo pozytywnie oceniam zawartość pracy w aspekcie komunikacyjnym. Podejmowane zagadnienia przedstawione zostały w sposób jasny i klarowny, zrozumiały dla każdego czytelnika. Autor doskonale opanował terminologię przedmiotu badawczego oraz konsekwentnie wykorzystywał ją w prowadzonych wywodach (wyjątek – stosowanie określenia „izba niższa”). Ponadto Autor dokonał bardzo starannej korekty opracowania; błędy literowe, interpunkcyjne, czy stylistyczne właściwie nie występują (wyjątek – „tyś.” na str. 73).

Liczne tabele i aneksy niewątpliwie podniosły wartość opracowania. Ułatwiły przeprowadzenie procesu badawczego, zapewniły przejrzystość rozważań oraz rozszerzyły w

bm

niektórych aspektach treść pracy. Zawarte w tabelach i aneksach zestawienia statystyczne, będące wynikiem wręcz benedyktyńskiej pracy, pokazały szczegółowe dane dotyczące szczegółowych wyników głosowań nad ponownym uchwaleniem i projektami ustaw podczas kadencji kolejnych prezydentów. Należy podkreślić, że tabele i aneksy nie są dodatkiem, lecz integralną częścią pracy, wzbogacając przeprowadzane w poszczególnych rozdziałach wywody.

Niezwykle rzetelnie i wręcz bezbłędnie został sporządzony wykaz źródeł. Wykorzystane w nim zostały wszystkie obowiązujące reguły, ponadto widoczne jest przemyślenie i wypracowanie umieszczenia kolejności poszczególnych części. Na uwagę zasługuje fakt, że w wykazie dominują źródła pierwotne (szeroko pojęte dokumenty), co jest dowodem dogłębnej i samodzielnej pracy Doktoranta.

Wnioski

Reasumując stwierdzam, że mgr Damian Wicherek wybrał ważny, aktualny i jednocześnie nietrywialny problem badawczy. Wypracował logiczną koncepcję pracy, sporządził przejrzysty program badań i realizował przyjęte założenia. Recenzowane opracowanie nie tylko syntetyzuje dotychczasowe ustalenia, ale przede wszystkim przynosi ogrom szczegółowych informacji i ustaleń, co może być cennym źródłem wiedzy dla kolejnych badaczy instytucji Prezydenta RP.

Z uwagi na wysokie walory poznawcze i merytoryczne recenzowanej rozprawy wnioskuję o jej wyróżnienie.

Odwołując się do art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2023 poz. 742) wyrażam opinię, że rozprawa doktorska mgra Damiana Wicherka prezentuje ogólną i ugruntowaną wiedzę teoretyczną Doktoranta w dyscyplinie Nauki o polityce i administracji, dowodzi umiejętności samodzielnego prowadzenia badań i pracy naukowej oraz podejmuje i rozwiązuje istotny i oryginalny problem badawczy.

W związku z powyższym uważam, że przedłożona rozprawa odpowiada wymogom ustawowym stawianym pracom doktorskim i może stanowić podstawę do nadania stopnia doktora nauk społecznych w dyscyplinie Nauki o polityce i administracji, wnioskuję więc o dopuszczenie Doktoranta do publicznej obrony.

Bożena Dzierżyniak-Okszenko

Lublin 28 sierpnia 2023 r.

